

УДК 351.72

Федоров І.В. – аспірант Навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України. М. Харків, вул. Лермонтовська, 28.

Fedorov I.V. – researcher of Training Research and Production Center of the National University of Civil Protection of Ukraine, Lermontovska str, 28.

СУТНІСТЬ І ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ

THE MAIN COMPONENTS OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONAL SYSTEMS

У статті розглядаються сутність і поняття організаційно-економічного механізму стійкого розвитку регіону, галузеві аспекти діяльності під час стійкого розвитку. Визначаються основні напрями розвитку організаційно-економічного механізму стійкого розвитку регіональних систем. З урахуванням поставленої мети дослідження, розглядається організаційно-економічний механізм регіональної системи та характеризується модель стійкого розвитку регіону. Визначається механізм досягнення стійкості розвитку регіону, що забезпечує комплексну стійкість в рамках існуючих регіональних особливостей з урахуванням щорічного попиту основних продуктів виробництва.

Ключові слова: стійкий розвиток регіональних систем, поняття організаційно-економічного механізму, механізми стійкого розвитку, галузеві аспекти стійкого розвитку.

The article considers the essence and concepts of organizational price and economic mechanism of sustainable development of the region, sectoral aspects of activity during sustainable development. The main directions of development of the organizational and economic mechanism of sustainable development of regional systems are determined. Taking into account the purpose of the study, the organizational and economic mechanism of the regional system is considered and the model of sustainable development of the region is characterized. The mechanism of achievement of stability of development of the region which provides complex stability within the limits of existing regional features taking into account annual demand of the basic products of manufacture is defined.

Keywords: sustainable development of regional systems, the concept of organizational and economic mechanism, mechanisms of sustainable development, sectoral aspects of sustainable development.

Постановка проблеми В сучасних умовах постає питання конкретного визначення поняття та сутності основних механізмів реалізації стійкого розвитку регіональних систем, як важливого фактору економічного зростання регіону. Підхід, який визначає організаційно-економічний механізм стійкого розвитку регіону як необхідні взаємозв'язки, що виникають між різними підсистемами. Організаційно-економічний механізм є системою що постійно удосконалюється від зміни елементів регіональної системи і є організованою, такою що потребує постійного контролю, на основі сукупності інституційних настанов.

Problem setting In modern conditions, the question arises of a specific definition of the concept and essence of the main mechanisms for implementing the sustainable development of regional systems as an important factor in economic growth in the region. An approach that defines the organizational and economic mechanism of sustainable development of the region as the necessary relationships that arise between different subsystems. Organizational and economic mechanism is a system that is constantly improving from changing elements of the regional system and is organized, one that requires constant monitoring, based on a set of institutional guidelines.

Метою статті є визначення основних механізмів реалізації стійкого розвитку регіональних систем, та розкрити поняття сутності організаційно-економічного механізму.

The paper objective of the article is to determine the main mechanisms for the sustainable development of regional systems, and to reveal the concept of the essence of organizational and economic mechanism.

Виклад основного матеріалу: При розгляді механізмів реалізації політики стійкого розвитку та елементів системи управління розвитком, перш за все, необхідно розмежувати поняття «система управління стійким розвитком регіону» і «регіональна інноваційна політика». У визначенні цих категорій ми згодні з деякими дослідниками, які вважають, що перша з них носить більш загальний характер і включає в себе другу. На їх думку, регіональну політику слід розглядати як важливу складову системи стратегічного управління стійким розвитком регіону, в завдання якої входить стимулювання інноваційної активності підприємств, розташованих на території, подолання роз'єднаності господарюючих суб'єктів, розробка механізмів забезпечення їх економічної інтеграції.

У свою чергу система управління стійким розвитком регіону складається, крім регіональної політики, з підсистем аналізу та прогнозування, планування, контролю. Під механізмом реалізації політики стійкого розвитку треба розуміти сукупність фінансових, організаційних інструментів, а також систему методів і засобів впливу на інноваційні та економічні процеси, їх регулювання [3].

Стійкий розвиток регіону має базуватися на науковій основі, яка передбачає розробку і реалізацію концепції розвитку регіону. Концепція - це базовий спосіб оформлення, організації та розгортання дисциплінарного знання, вона вводить в теоретичні дискурси дисциплін їх вихідні принципи і передумови. Таким чином, концепція стійкого розвитку регіону - це система знань про цілі, принципи, завдання, методи, можливості, шляхи і результати стійкого розвитку регіону, а також спосіб організації і оформлення даних знань.

В основі формування концепції інноваційного розвитку регіону лежить постановка мети функціонування регіональної інноваційної системи. У літературі як цілей функціонування регіональних інноваційних систем дослідники вбачають у підвищенні показників економічного і соціального розвитку [1].

Виділяють наступні стратегічні цілі функціонування:

- розвиток складової економіки регіону у вигляді вимірюваних показників;
- поліпшення якості життя населення у вигляді вимірюваних соціально значущих показників.

Частина дослідників метою стратегії стійкого розвитку бачать досягнення істотного економічного підйому, зростання продуктивності праці і капіталу. Стратегічною метою трансформації регіональної економіки є значне підвищення ефективності регіональних економічних систем і всієї національної економіки з метою підвищення рівня життя населення. У сучасних умовах глобалізації, коли регіон виявляється інтегрованим не тільки в національну, але й в світову систему народного господарства і соціальних відносин, головною стратегічною метою його функціонування стає стійкий розвиток. У широкому розумінні концепція стійкого розвитку передбачає задоволення потреб теперішнього часу в тому обсязі, який чи не підриває здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

В даний час людство перебуває в більшій суперечності між своїми зростаючими потребами і нездатністю біосфери забезпечити їх, не руйнуючись. В основі ідеї стійкого розвитку - перехід до такого цивілізаційного розвитку, яке не руйнує своєї природної основи, гарантуючи людству можливість виживання і подальшого безперервного, тобто керованого і сталого розвитку. Стосовно до регіону стійкий розвиток можна визначити як такий процес соціального, політичного, економічного, науково-технічного та інституційного розвитку, який передбачає забезпечення схоронності природних ресурсів, екологічної безпеки та досягнутого рівня життєвого потенціалу населення.

Досягнення цієї мети можливо лише в умовах розробки системи взаємопов'язаних стратегічних цілей, яка повинна включати три основні

підсистеми: стратегічні цілі економічного розвитку, стратегічні цілі соціального розвитку, екологічну стратегію [5].

Стратегічна мета економічного розвитку регіону полягає в підвищенні ефективності виробництва і розподілу вироблених благ на основі досягнення оптимальних галузевих пропорцій у виробничій і невиробничій сферах і раціонального, природозберігаючого використання наявних ресурсів. Стратегія економічного розвитку регіону є основною складовою генеральної стратегії стійкого розвитку, так як саме від її успішної реалізації залежить вирішення соціальних, демографічних проблем, можливість інвестування коштів на відновлення та охорону навколишнього середовища.

Стратегічна мета соціального розвитку регіону полягає в збереженні і збільшенні життєвого потенціалу населення. Стратегія соціального розвитку передбачає вирішення низки соціальних проблем, таких як підвищення якості послуг, що надаються для охорони здоров'я, рівня освіти і культури, поліпшення житлових умов. Стратегічна мета екологічного розвитку регіону полягає в розвитку й використанні природного потенціалу на основі комплексу природоохоронних заходів.

В даний час спостерігається процес інтелектуалізації суспільних систем і структурні перебудови, що відбуваються під впливом цього процесу в економічній, соціальній та інших сферах, викликають необхідність інтеграції в систему стратегічних цілей регіону. Стратегічне управління стійким розвитком регіону є невід'ємною частиною стратегічного управління розвитком регіону в цілому [1].

Стратегія стійкого розвитку передбачає, перш за все, стійкий розвиток економіки. Облік інноваційного фактора при побудові економічної стратегії вводить в неї такі цільові установки:

- необхідність створення нормативно-правової бази, регулюючої діяльності;
- необхідність створення нових ринків - інтелектуальної власності та інноваційної продукції;
- визнання визначальної ролі людських ресурсів в економічних процесах;
- розвиток інформаційних технологій і баз даних по всім сучасним галузям знання і різним аспектам інноваційної діяльності;
- розвиток елементів інноваційної інфраструктури з метою скорочення термінів реалізації наукових відкриттів;
- побудова системи стимулювання інноваційної діяльності;
- збільшення витрат на проведення досліджень в високотехнологічних галузях;
- визнання ключової ролі державного фінансування в забезпеченні інноваційної діяльності на початкових етапах інноваційного процесу.

Економічна стратегія будується під впливом потреб і проблем суспільства з метою їх задоволення і рішення, тобто при своєму формуванні вона враховує основні напрямки соціальної стратегії і коригується залежно від цих напрямків.

Економічна, соціальна й інноваційна стратегії тільки тоді приведуть до стійкого розвитку, коли будуть спиратися на принципи природозбереження й охорони навколишнього середовища.

Включення інноваційної складової в екологічну стратегію передбачає, в першу чергу, використання технологічних інновацій з метою зниження негативного навантаження на навколишнє середовище. Одне з найбільш перспективних напрямків в цій сфері - перехід на використання екологічно безпечних джерел енергії: атомної, водневої, альтернативної енергетики [2].

Таким чином, в основі концепції стійкого розвитку регіону лежить положення про те, що мета побудови полягає не просто в накопиченні наукового й технологічного потенціалів і в збільшенні значень економічних показників за рахунок їх реалізації, а в тому, що реалізація даних потенціалів повинна коригувати інші стратегічні цілі регіону - економічні, соціальні, екологічні - з метою спрямування території в русло стійкого розвитку. Розробка цілей розвитку регіону на інноваційній основі, а також методів і способів їх досягнення здійснюється, з одного боку, відповідно до розглянутих вище базових положень інноваційної концепції, а з іншого боку, з урахуванням принципів формування й реалізації концепції стійкого розвитку регіону.

В українському законодавстві закладаються принципи регулювання наукової та науково-дослідницької діяльності й принципи державної науково-технічної політики: поєднання державного регулювання й самоврядування, визнання науки соціально значущою галуззю, гласність при виборі пріоритетних напрямків розвитку науки й техніки, підтримка конкуренції та підприємницької діяльності в галузі науки і техніки, стимулювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності через систему економічних та інших пільг. [4].

Ми пропонуємо дві групи принципів формування і реалізації концепції інноваційного розвитку регіону: загальні та специфічні.

До загальних принципів формування і реалізації концепції стійкого розвитку регіону відносяться:

- принципи стратегічного управління - включає такі принципи, як цілеспрямованість, відкритість інноваційної системи регіону як відкритої, інтегрованої в національну та глобальну інноваційну системи;

- принцип системності - погляд на об'єкт, як на систему, якій властиві цілісність, впорядкованість і притаманні певні закономірності;

- поєднання принципів процесного і функціонального підходу - послідовність і поетапність розробки та реалізації концепції, визначення входів-виходів кожного процесу, визначення критеріїв результативності кожного етапу, а також визначення структури системи і функцій кожного елемента структури;

- принцип забезпеченості - забезпечення пропонованих заходів відповідними науковими, матеріально-технічної, фінансовими та іншими ресурсами, необхідними для їх здійснення;

- принцип синергії - підвищення результативності концепції за рахунок використання взаємозв'язку і взаємопосилення механізмів та інструментів стійкого розвитку;

- принцип результативності - формування та реалізація концепції повинні виходити з необхідності досягнення заданих результатів.

Необхідним елементом розробленої концепції є сукупність основних етапів її формування та реалізації, а також їх послідовність. Керуючись завданнями дослідження, а також розробленими принципами інноваційної концепції, визначимо наступні етапи формування та реалізації концепції інноваційного розвитку регіону:

- визначення науково-теоретичних основ інноваційного розвитку регіону: на цьому етапі виявляється сутність інновацій, їх вплив на економічний розвиток;

- визначення системи стратегічних цілей розвитку регіону, місця стратегії стійкого розвитку в даній системі: на даному етапі виявляється сутність стратегії інноваційного розвитку, її роль в досягненні ключових цілей регіону;

- аналіз існуючої практики реалізації національної і регіональної інноваційної політики, методики і практики організації інноваційних процесів і їх інституційного забезпечення: визнання важливості інституційного середовища для забезпечення ефективного протікання інноваційних процесів актуалізує необхідність вивчення і виявлення основних тенденцій її становлення на національному та регіональному рівнях;

- функціональний і структурно-динамічний аналіз регіональної інноваційної системи;

- аналіз поточного стану і динаміки інноваційних процесів в регіоні: дозволяє виявити проблемні місця і точки зростання конкретного регіону;

- розробка методики аналізу стійкого розвитку регіону, аналіз інноваційного потенціалу регіону;

- розробка системної моделі стійкого розвитку регіону.

Практичну реалізацію концепція інноваційного розвитку регіону отримує шляхом розробки і використання організаційно-економічного

механізму інноваційної системи регіону. Даний механізм являє собою сукупність методів і засобів впливу на інноваційні процеси регіону, їх регулювання.

Висновки Таким чином, організаційно-економічний механізм стійкого розвитку регіональних систем являє собою організаційну або впорядковану систему взаємодії соціальних, екологічних, економічних явищ на основі сукупності інституціональних настанов, що забезпечують суб'єктів господарювання досягнення заданих або прогнозованих результатів.

Під сутністю стійкого розвитку регіону як системи розглядається закономірний і безперервний процес підтримки її цілісності, стану рухомої рівноваги й стійкості, економічного використання ресурсного потенціалу, на основі приведення у відповідність з цілями розвитку регіональної інфраструктури. Виділено основні умови стійкості соціо-економічної системи, яка досягається не в абсолютному розумінні, а як наближення до стану стійкості, залежно від досягнення балансу інтересів всіх рівнів в разі досягнення рівноваги в динаміці з урахуванням економічної ефективності; скорочення розриву в рівні економічного розвитку різних країн світу; баланс обмежень, потреб та інтересів нинішнього і майбутнього поколінь.

Література

1. Черпак А.Є. Сутність та складові організаційного та економічного механізму управління корпораціями / А.Є. Черпак // Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. праць / голов. ред. А. П. Наливайко. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. 20–21. – С. 131-137.

2. Довгань Л.Є., Дудукало Г.О. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2013/iem/buchkovskaya/library/41.pdf>.

3. Малицький А.А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством: сутність та структура. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/malitskiy-aaorganizatsiyno-ekonomichniy-mehanizm-upravlinnya-pidpriemstvom-sutnist-ta-struktura/>.

4. Менеджмент регіонального розвитку [Текст]: монографія. / за ред. О. В. Васильєва, К. А. Фісуна; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ – 2010. – 375 с.

5. . Козаченко Г.В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством / Г.В. Козаченко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 11. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2003. – С. 107-109.